

АНАЛІЗ ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ЗАКОРДОННИХ КОНЦЕПЦІЙ ЗАХИСТУ СВІДКІВ

Анотація. У статті проаналізовано стан розвитку закордонних систем захисту учасників кримінального судочинства. Досліджено основні тенденції кримінального впливу на свідків і потерпілих, наголошено на необхідності розробки національних механізмів контролю за діяльністю державних органів, які здійснюють захист свідків і потерпілих. Проведено аналіз відповідності національного законодавства світовим стандартам у цій галузі.

Автор проаналізував стан емпіричних даних щодо посткримінального впливу на учасників кримінального судочинства в Україні та за кордоном та виявив принципові відмінності між світовим й українським підходами щодо градаційного визначення осіб, які потребують захисту, визначив особливості програм захисту в межах адміністративних процедур прийняття/скасування рішень щодо застосування заходів забезпечення безпеки.

У роботі підкреслено невідповідність української системи забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства міжнародним стандартам та рекомендаціям. Зроблено акцент на необхідності створення дієвої системи оцінювання ризиків стосовно осіб, які потребують захисту у зв'язку з їхньою участю в кримінальному судочинстві через створення законодавчих положень, підзаконних актів й внутрішніх інструкцій з метою запуску дієвого механізму ідентифікації загроз та причинно-наслідкових зв'язків між участю особи в розслідуванні злочину й посткримінальному впливі на нього або його близьких.

Запровадження в нормованих законодавством процедур оцінювання реальних або потенційних загроз дозволяє суб'єктам, які забезпечують такий захист, створити чіткі та неупереджені правила відбору до програм захисту потенційних кандидатів. Автор запропонував сконцентрувати зусилля суб'єктів захисту на розробленні уніфікованих критеріїв оцінювання ефективності програм захисту свідків і потерпілих, а також посиленні міжвідомчої взаємодії та забезпеченні сталого державного фінансування програм захисту.

Ключові слова: захист свідків, протиправний вплив, захист учасників кримінального судочинства, оцінка ризиків, прогностичні моделі.

Постановка проблеми. В інтересах справедливого й ефективного реагування системи кримінального правосуддя на організовану злочинність, тероризм та інші серйозні злочини правоохоронні органи мають забезпечити захист інформаторів і свідків від будь-якого можливого залякування та насильства. Захист свідків є особливо важливим засобом у боротьбі з організованою злочинністю, оскільки залякування інформаторів і потенційних свідків є однією з визначальних ознак злочинних організацій. Забезпечення надійного захисту вкрай необхідне для того, щоб отримати та підтримувати їхню співпрацю з системою правосуддя. Програми захисту свідків у таких країнах,

як США, Італія, Велика Британія та Німеччина вже давно довели свою ефективність як важливий інструмент системи правосуддя в боротьбі з організованою злочинністю.

Водночас національна система забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства є такою, що не може гарантувати належних умов для здійснення заходів захисту. Проблеми, пов'язані з наявними прогалинами в українському законодавстві, ще більше загострюються в контексті розвитку системи органів досудового розслідування та змін у функціонуванні кримінальної юстиції загалом. На тлі сучасних викликів у боротьбі зі злочинністю ці проблеми стають все більш актуальними.

Стан наукового дослідження. Проблемам удосконалення системи забезпечення безпеки осіб у кримінальному провадженні та дослідженню проблем практичної реалізації програм захисту учасників кримінального судочинства приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері кримінального процесу, зокрема О.В. Бардацька, І.В. Басисита, В.І. Бояров, М.І. Костін, А.М. Орлеан, П.В. Серебрянський, В.П. Бахін, В.К. Весельський, М.В. Гарник, О.О. Гриньків, О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко, М.С. Карпов та інші. Водночас у зазначених наукових роботах, на думку автора, порушено лише окремі аспекти системи забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, зокрема більшість проблемних питань залишається дискусійною і тому потребують подальшого наукового дослідження та вирішення з урахуванням реалій сьогодення, поточного стану злочинності й сучасних світових трендів у сфері протидії посткримінальному впливу на свідків і потерпілих з боку злочинних організацій.

З урахуванням вищевикладеного, **метою** дослідження є оцінювання поточного стану системи захисту учасників кримінального судочинства в Україні з позиції її відповідності концептуальним засадам забезпечення безпеки свідків і потерпілих за кордоном, визначення найбільш ефективних напрямів розвитку національної концепції, а також аналіз таких аспектів закордонних програм захисту учасників кримінального судочинства як: оцінювання загроз та ризиків, підзвітність програм захисту, міжвідомча взаємодія тощо.

Виклад основного матеріалу. Свідки і потерпілі у кримінальних провадженнях, які володіють інформацією про вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, часто відмовляються від надання викривальних показань та співпраці з правоохоронними органами через зневіру у здатність держави захистити їх від реальної небезпеки. Крім того, захист учасників кримінального судочинства, який на сьогодні надає наша держава, у будь-якому разі завершується із закінченням кримінального провадження, незалежно від актуальності та серйозності загрози, що створює передумови для можливості ство-

рення посткримінального впливу на осіб, які сприяють органам правосуддя [1].

У вільному доступі як в Україні, так і за кордоном немає об'єктивної інформації щодо порівняння ефективності дій підрозділів захисту свідків та інших аспектів програм захисту. Це зумовлено, перш за все, певним рівнем закритості від громадськості та ЗМІ діяльності підрозділів захисту свідків, у зв'язку з чим на сьогодні було зроблено небагато спроб оцінити функціональні аспекти діяльності таких підрозділів у будь-якій юрисдикції.

Також немає об'єктивних емпіричних даних щодо масштабів та наслідків залякування свідків у більшості країн світу. Зважаючи на намагання деяких науковців дослідити зазначені аспекти, маємо констатувати, що й досі в межах програм захисту існують наявні системні прогалини щодо ефективного оцінювання ступеня залякування, яке здійснюється з метою запобігання повідомленню про злочин або стримування свідка від співпраці з правосуддям. Оскільки головна мета такого залякування полягає в тому, щоб запобігти спробам громадян звертатися до правоохоронних органів та свідчити проти злочинців, не дивно, наскільки мало існує актуальних даних про характер і масштаби залякування учасників кримінального судочинства.

Офіційні джерела багатьох країн зазвичай містять інформацію стосовно осіб, яким було висунуто обвинувачення або засуджено за різними правопорушеннями щодо залякування свідків та спричинення матеріальних збитків, але ці дані є обмеженими. Свідки, на яких було здійснено тиск представниками злочинних організацій через сприяння останніх у розслідуванні злочинів, як правило, не повідомляють про це до правоохоронних органів, а якщо вони вже взаємодіють із системою правосуддя, припиняють свою співпрацю, приховуючи той факт, що на них було здійснено такий тиск з боку кримінальних елементів. Навіть коли слідчі або прокурори підозрюють факт залякування свідка, це дуже складно довести.

У закордонних концепціях заходи захисту свідків, що застосовуються до конкретної безпекової ситуації, незалежно від того, чи є вони частиною офіційної програми захисту, мають бути пропорційними до ступеня загрози, з яким стикається особа. Водночас включення свідка до програми захисту для більшості країн є лише однією з можливих реакцій системи правосуддя на безпекову ситуацію стосовно свідка або потерпілого.

Хоча захист та підтримку мають отримувати всі свідки, закордонні програми захисту розраховані переважно на ті винятково важливі випадки, коли загроза свідкові настільки серйозна, що іншими засобами неможливо забезпечити його захист та підтримку. Для заповнення цієї адміністративної прогалини низка країн започаткувала застосування альтернативних видів забезпечення безпеки – «планів захисту», які відрізняються від програм захисту свідків менш суворими критеріями відбору, але все ж мають на меті ускладнити відстеження та залякування свідків [3, с. 17].

Такі плани застосовують у випадках, коли немає необхідності змінювати місце постійного проживання та особисті дані свідка. Плани захисту можуть застосовуватися на етапі досудового розслідування або під час судового розгляду та містять низку процесуальних заходів і деякі види забезпечення фізичної безпеки через можливості поліцейських або судових підрозділів.

Залежно від правової системи конкретної країни такі плани захисту можуть бути регламентовані окремим спеціальним

законом або бути частиною функцій поліції. Зазвичай вони передбачають ряд «посилених» поліцейських заходів, спрямованих на стримування потенційних злочинців, які можуть завдати шкоду свідкові. Вжиті заходи мають корелюватися зі ступенем загрози і, як правило, бувають обмежені в часі. Вони можуть містити:

- тимчасовий переїзд у будинок родичів або в сусіднє місто;
- фізичну охорону, регулярне патрулювання навколо будинку свідка, супровід до суду і забезпечення комунікації свідка в надзвичайних ситуаціях;
- юридичну та психологічну підтримку;
- контроль за поштовими відправленнями і телефонними розмовами свідка;
- установа системи безпеки за місцем проживання свідка (як, наприклад, броньовані двері, охоронна сигналізація або система відеоспостереження);
- зведення до мінімуму відкритих контактів з представниками поліції та слідчих органів;
- використання таємних приміщень для опитування та інструктажу свідка тощо [9, с. 61].

В Україні така диференціація заходів захисту неможлива через невизначеність на законодавчому або відомчому рівні чітких критеріїв, які впливатимуть на управлінські рішення щодо застосування тих чи інших заходів забезпечення безпеки стосовно свідків і потерпілих. Зважаючи на те, що в законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» (далі – Закон) відсутнє визначення такого поняття як «реальна загроза», це створює передумови для широкого тлумачення суб'єктами, що ухвалюють рішення, підстав для вжиття заходів забезпечення безпеки [1]. На нашу думку, аналітика загроз свідкові, окрім фактичних і наявних, може містити також потенційні загрози та складатися з оцінювання фізичних, психологічних, фінансових, юридичних, інформаційних ризиків тощо. Створення підрозділами захисту відповідних безпекових моделей та алгоритмів для оцінювання сумарних ризиків, а також залучення експертних методів для безперервного моніторингу безпекової ситуації навколо свідка та його близьких може створити необхідну базу стратегій для прийняття якісних управлінських рішень на будь-якому етапі забезпечення безпеки.

Водночас в Україні ухвалення управлінських рішень про застосування заходів забезпечення безпеки стосовно осіб, щодо яких існує ризик посткримінального впливу, здійснюється за відсутності уніфікованих та дієвих механізмів перевірки інформації про загрози. Такий підхід призводить до того, що вищезазначені рішення ухвалюються без урахування наявних або потенційних загроз свідку, а ресурси системи правосуддя в окремих випадках спрямовуються на осіб, які такого захисту об'єктивно не потребують.

Маємо визнати, що сама сутність проблеми залякування свідків та інформаторів робить її стійкою до можливого громадського контролю й зовнішнього дослідження. Більшість закордонних програм захисту мають певну обережність щодо інформації, яку вони оприлюднюють про свою діяльність та методи захисту, які вони використовують для забезпечення безпеки свідків. Деякі випадки, що привертають увагу ЗМІ, стають загальнодоступними саме внаслідок невдалої реалізації окремих програм захисту (витік інформації або вбивство свід-

ка), а це у свою чергу призводить до негативної оцінки у сприйнятті громадськістю діяльності таких програм загалом.

Оптимальним з цієї позиції в закордонних концепціях вважають підхід, за яким незалежне національне агентство відповідає за вступ до програми захисту, визначення необхідних та достатніх заходів забезпечення безпеки, а також постійний супровід та підтримку свідків і потерпілих (соціальну, психологічну, фінансову тощо). Через той факт, що правоохоронний орган, який здійснює розслідування правопорушення, як правило, найбільш обізнаний з можливими загрозами, останній забезпечує представників агентства із захисту свідків наявною в нього оперативною інформацією з метою оцінювання реальної або потенційної загрози свідку та його близьким [9, с. 32].

Більшість закордонних програм захисту свідків пропонують схожі види забезпечення безпеки, хоча між ними й існують деякі відмінності щодо критеріїв включення до програми захисту та методів забезпечення безпеки. Захист, який надається в межах реалізації таких програм, як правило, поширюється лише на свідків, які беруть участь у найбільш серйозних кримінальних провадженнях (тероризм, воєнні злочини, злочини проти людяності тощо), і не обов'язково в провадженнях, що стосуються найбільш серйозних загроз [7, с. 28].

Це пов'язано з тим, що логіка таких програм захисту, з урахуванням їхніх витрат та необхідності встановлення пріоритетів, ґрунтується в першу чергу на забезпеченні належного відправлення правосуддя. Той, хто може бути включений до програми захисту, має відповідати критеріям, установленим для кожної конкретної програми захисту. Водночас відповідність зазначеним критеріям не гарантує право на захист, а остаточне управлінське рішення щодо участі свідка у програмі захисту в будь-якому разі залишається дискреційним.

Водночас в Україні кожен окремий орган, який уповноважений на застосування заходів забезпечення безпеки, керується своїми відомчими інструкціями та процедурами щодо визначення виду захисту, а будь-яка міжвідомча кореляція підходів щодо оцінки загроз та ризиків свідкам та потерпілим взагалі відсутня. Спроби окремих правоохоронних органів створити власні моделі захисту свідків через запровадження систем керування програмами захисту та залученням методології якісного (експертного) аналізу ризиків стосовно учасників кримінального судочинства лише підкреслює безсистемність такого підходу.

Звичайно існують ситуації, коли через наявність факту безпосереднього замаху на життя свідка або його близьких оцінювання ризиків стає в певній мірі детермінованою процедурою [6]. Проте оцінювання загроз та ризиків свідкові далеко не завжди є простим та формалізованим процесом. Зокрема, більшість закордонних програм захисту свідків вимагають обов'язкове встановлення факту наявної або потенційної можливості серйозної небезпеки для свідка перед наданням йому такого захисту. Компетентне та якісне оцінювання таких загроз може запобігти нецільовому використанню державних коштів та сприяти ефективному розподілу обмежених ресурсів підрозділів захисту.

Уважаємо, що оцінювання безпекових ризиків свідку має бути визначено як сукупність оперативно-розшукових та слідчих заходів, які спрямовані на виявлення, оцінювання та контроль осіб, які можуть стати джерелом загрози для учасників кримінального судочинства. Водночас маємо визнати, що таке

оцінювання може іноді ґрунтуватися на інформації, що має сумнівну достовірність та надійність через її епістемічну невизначеність. Контроль за діями зловмисників чи потенційних зловмисників також може бути достатньо складним процесом, якщо останні не можуть бути чітко і швидко ідентифіковані співробітниками підрозділів захисту.

Ми погоджуємося з нашими закордонними колегами-науківцями, що прогностична спроможність сучасних моделей оцінювання загроз ще не є досконалою. Закритий характер діяльності злочинних організацій, які створюють небезпеку для свідка, непередбачувані обставини, а також неоднозначний та іноді невідтверджений характер оперативної інформації, отриманої органом, який відповідає за безпеку свідка, ускладнює прийняття суб'єктами захисту управлінських рішень щодо обрання оптимальної стратегії забезпечення безпеки [2, с. 62].

Зокрема, оцінювання ризиків свідкові або потерпілому може бути реалізовано через аналіз певних безпекових критеріїв, зокрема:

- потенційної вразливості свідка (вік, стать, фізичний та психічний стан);
- ступеня близькості свідка до правопорушника;
- характеру злочину;
- характеристик підозрюваного, беручи до уваги його кримінальну історію, незалежно від того, чи має він доступ до зброї, незалежно від того, чи він/вона належить до терористичної або злочинної організації;
- перебування на свободі його/її спільників;
- інформації щодо минулих спроб залякування свідка чи посадових осіб системи правосуддя;
- наявність та характер будь-якої прямої загрози, яка може бути реалізована підозрюваним або його відомими спільниками тощо [8, с. 23].

Природно, що в багатьох безпекових ситуаціях характер потенційної загрози свідку може постійно змінюватись, і він занадто складний, щоб його було легко оцінити будь-яким простим методом. У разі існування потенційної загрози свідок також може піддатися посткримінальному впливу або йому може бути заподіяно шкоди. Завдання спеціалістів підрозділу захисту полягає у визначенні, аналізі, перевірці, оцінюванні та кількісному вимірюванні такого ризику. Такий ризик є за своєю суттю контекстуальним, динамічним та існує в континуумі ймовірності. Саме тому оцінювання всіх виявлених ризиків слід проводити періодично, а їхні результати в необхідному обсязі слід доводити до відома свідків для сприяння розуміння останніми можливих небезпек, з якими останні можуть потенційно стикнутися, водночас не наражаючи останніх за такої процедури на почуття страху або тривоги [8, с. 20].

Тривалість часу, протягом якого має здійснюватися захист, також є фактором, який не завжди може бути визначений представниками підрозділу захисту заздалегідь, урахуовуючи необхідність періодичного перегляду терміну дії програми захисту через призму поточних безпекових умов. В країнах Європейського Союзу, зазвичай, мінімальна тривалість програм захисту свідків визначається тривалістю судового розгляду, що в середньому становить від трьох до п'яти років. Водночас в Канаді та Норвегії захист свідкові може надаватися протягом усього життя, якщо останній не порушує умови договору про захист. Інші національні програми захисту все ж залишають за собою право вирішити, коли такий захист може бути припинений [7, с. 36].

Зокрема, в Південно-Африканській Республіці захист надається лише тоді, коли потенційна загроза сприймається як суттєва та дуже ймовірна, і лише після того, як спливе шеститижневий період перевірки, під час якого факти загрози не знайшли свого підтвердження, заходи забезпечення безпеки скасовуються, а захист припиняється. Схожі положення існують і в законодавствах Австралії, Ямайки та Філіппін, у яких компетентний орган влади має право вирішувати, коли обставини, що викликали необхідність захисту, перестали існувати [6].

В Україні термін перевірки інформації про загрози учасникам кримінального судочинства не має перевищувати трьох діб (ч.2 ст.22 Закону), що порівняно з закордонними концепціями є вкрай обмеженим для якісної перевірки слідчим або прокурором обставин можливого кримінального впливу на учасника кримінального судочинства. Враховуючи, що процесуальні рішення щодо застосування заходів забезпечення безпеки приймаються відповідними суб'єктами без зазначення у відповідних постановках конкретних фактів щодо реальних загроз свідкові, а процедура скасування заходів в спеціальному законі ускладнена жорстким формулюванням такої підстави для скасування заходів, як «усунення загрози життю, здоров'ю, житлу та майну...» (п. б ч. 2 ст. 21 Закону), заходи захисту заходять в управлінський глухий кут через неможливість подальшого спростування потенційних загроз оперативним або іншим шляхом. На думку автора, під час ухвалення рішень про скасування безпекових заходів доречно було б керуватися саме аналізом обставин, що стали «тригером» для застосування таких заходів захисту. Зазначений підхід сприятиме концентрації суб'єктами, які реалізують заходи забезпечення безпеки, своїх оперативних та інших ресурсів, спрямованих на пошук, підтвердження та нейтралізацію саме наявних, а не віртуальних загроз.

Також слід відзначити, що в багатьох закордонних юрисдикціях правопорушники, які вирішили сприяти правосуддю в розслідуванні злочинів проти своїх колишніх співників та яких включено до програм захисту свідків, вносяться до Реєстру правопорушників (Offender Warning Register). Ця система електронного моніторингу гарантує, що підрозділ захисту свідків негайно буде сповіщено в разі будь-якого контакту свідка, який знаходиться під захистом з представниками поліції або інших правоохоронних органів країни [4, с. 44].

Закордонні програми захисту намагаються таким способом створити прийнятний баланс між забезпеченням «прихованого характеру» заходів захисту та підтриманням громадської безпеки. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки минуле свідків та їх реальні персональні дані можуть бути оприлюднені у випадку скоєння ними серйозного злочину. Така система моніторингу та контролю за реалізацією програм захисту свідків в 70-х та 80-х роках минулого століття сприяла ініціюванню судових позовів та відповідних слухань в Конгресі США за участю ЗМІ та громадськості з метою отримання від федерального уряду обґрунтованих пояснень щодо необхідності захисту певних категорій злочинців [2, с. 34].

Ураховуючи той факт, що активне застосування заходів забезпечення безпеки, пов'язаних з переселенням та заміною ідентифікуючих документів, зараз активно обговорюється науковцями та практиками в Україні, створення такої системи моніторингу сприятиме ефективному контролю за реалізацією програм захисту учасників кримінального судочинства відповідними уповноваженими суб'єктами та дозволить вчасно ре-

агувати на інформаційні й репутаційні ризики. Ми вважаємо наявні національні механізми нагляду за діяльністю уповноважених суб'єктів, які забезпечують захист свідків і потерпілих, такими, що не корелюються з вимогами комплексної відповідальності, а процедури оскарження дій або бездіяльності органів – неефективними та такими, що створюють передумови для порушення прав учасників кримінального судочинства.

Маємо визнати, що забезпечення безпеки свідків – складний та багатогранний процес, а деякі заходи забезпечення безпеки (зокрема, захист персональних даних або переселення в іншу країну) вимагають скоординованої співпраці багатьох органів влади на різних рівнях управління. Міжвідомчі змагання та конфлікти як за кордоном, так і в нашій країні часто створюють неабиякі труднощі під час реалізації програм захисту свідків. Уважаємо, що на національному рівні слід створити дієві механізми, що допоможуть мобілізувати можливості всіх державних установ та забезпечити їхню співпрацю для захисту свідків і потерпілих.

Така взаємодія може бути спрямована на розроблення процедур виділення муніципального житла для організації тимчасового переселення, заміни ідентифікуючих документів для свідків та їх близьких, внесення необхідних змін та обмежень у державних реєстрах і базах даних, організації чітких протоколів взаємодії в сфері міжнародного співробітництва з питань захисту учасників кримінального судочинства тощо.

На нашу думку, спроби українських науковців здійснити комплексне оцінювання ефективності національних програм захисту сфокусовані переважно на аспектах фізичної безпеки свідків (незалежно від того, зазнали вони ушкоджень під час участі в програмі захисту чи ні) та їх участі в судових процесах (зокрема, чи призвела їхня участь у кримінальному провадженні до засудження обвинуваченого). Проте, як стверджують Ніколас Файф і Джеймс Шептицькі (Fyfe Nicholas, James Sheptycki), оцінювання ефективності програм захисту свідків має базуватися не лише на інформації щодо кількості засуджених злочинців та захищених свідків, але й враховувати й інші аспекти програм захисту та їх потенційний вплив у протидії організованій злочинності на національному рівні [7, с. 12].

Зокрема, точні цифри щодо кількості засуджень, отриманих на підставі свідчень свідків, які знаходяться під захистом, не перебували і не перебувають у відкритому доступі в більшості країн світу. Водночас прогрес у боротьбі з організованою злочинністю варто асоціювати не лише з ефективними заходами захисту свідків, але й сприймати як комбінацію програм захисту свідків та комплексу законодавчих й інших адміністративно-правових інструментів, що регулюють взаємовідносини з особами, які сприяють системі правосуддя.

Ми погоджуємося з думкою Файфа та Шептицькі щодо необхідності більш глибокого дослідження аспектів, які могли б бути залученими до подальших емпіричних досліджень у цій сфері. Зокрема, може бути корисною інформація щодо невдалих кримінальних переслідувань злочинців або дані про залякування свідків та створення на них тиску у зв'язку з їхньою участю у кримінальному провадженні. Така процедура може бути реалізована шляхом збирання відповідних даних в органах досудового розслідування та прокуратури або стати частиною більш глибокого національного дослідження щодо характеру та поширеності фактів посткримінального впливу на свідків з метою перешкодження правосуддю.

З позиції аналізу ефективності заходів забезпечення безпеки стосовно учасників кримінального судочинства, що здійснюються в нашій країні, може бути корисним також емпіричний огляд усіх безпекових угод та управлінських стратегій, реалізованих протягом останніх 5–10 років, який може бути запроваджений за ініціативою відповідних комітетів ВР України. Зокрема, доречно провести огляд випадків, коли уповноважені особи ухвалювали рішення щодо відмови особі в участі у програмі захисту або таке співробітництво з певних причин було припинено. Також може бути досліджено офіційні звіти суб'єктів, які забезпечують захист, щодо випадків, коли кандидатами на участь у програмі було подано скарги або клопотання щодо можливих неправомірних рішень, ухвалених відповідними посадовими особами в межах програм захисту. Таке дослідження за участю представників всіх суб'єктів, що забезпечують захист учасників кримінального судочинства, може надати українським науковцям та практикам можливість більш системно проаналізувати як позитивні, так і негативні аспекти реалізації безпекових алгоритмів і процедур протягом минулих років.

З огляду на кількість наявних в Україні органів, що реалізують програми захисту, подальші дослідження в цій сфері могли б допомогти зрозуміти взаємозв'язок між цими програмами захисту та виявити потенційне дублювання або неефективність державних витрат. Питання про те, чи змінюють з часом учасники кримінального судочинства та суспільство загалом своє ставлення до національної системи правосуддя через удосконалення державними інститутами механізмів захисту учасників кримінального судочинства, має стати пріоритетним.

Створення спільної робочої групи має стати поштовхом для перегляду чинної законодавчої та відомчої бази, розроблення та затвердження уніфікованої системи оцінки ризиків та налагодження міжвідомчої взаємодії й сталого державного фінансування програм захисту свідків і потерпілих. Подальша співпраця з фахівцями Консультативної місії Європейського Союзу в Україні та представниками підрозділів захисту свідків інших країн, які мають ефективні та дієві національні концепції захисту свідків, сприятиме впровадженню критеріїв оцінювання ефективності програм захисту, а також залученню в національну концепцію захисту учасників кримінального судочинства найкращих світових трендів у цій сфері.

Література:

1. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 4 квітня 1994 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. С. 51-56.
2. Borum, Randy, Fein, Robert, Vossekuil, Bryan, and John Berglund. 1999. Threat assessment: defining an approach for evaluating risk of targeted violence. *Behavioural Sciences and the Law*, 17: 323-337.
3. Council of Europe. *Report on Witness Protection (Best Practice Survey)*. Strasbourg: European Committee on Crime Problems, Committee of Experts on Criminal Law and Criminological Aspects of Organized Crime, March 24 1999.

4. *Combating Organized Crime: Best Practices Survey of the Council of Europe*. Octopus Programme. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2004.
5. Dandurand, Yvon. 2007. Strategies and practical measures to strengthen the capacity of prosecution services in dealing with transnational organized crime, terrorism and corruption. *Crime, Law and Social Change*, 47:225-246.
6. Dedel, Kelly. *Witness Intimidation. Problem-Oriented Guides for Police Series*, No. 42. Washington: United States Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, July 2006.
7. Fyfe, Nicholas. *Protecting Intimidated Witnesses*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2001.
8. Fyfe, Nicholas, and James Sheptycki. *Facilitating Witness Co-operation in Organised Crime Cases: An International Review* (Home Office Online Report 27/05). London: Home Office, 2005.
9. UNODC. *Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime*. New York: United Nations, 2008.

Kovmyr S. Analysis of some aspects of foreign concepts of witness protection

Summary. In this article, the development of foreign systems for the protection of participants in criminal proceedings is thoroughly examined. The study delves into the primary trends of criminal influence on witnesses and victims, emphasizing the necessity of developing national mechanisms to oversee the activities of state agencies responsible for safeguarding witnesses and victims. The author scrutinizes empirical data concerning post-criminal impact on participants in criminal proceedings in Ukraine and abroad, uncovering fundamental differences between global and Ukrainian approaches to grading individuals in need of protection. Special features of protection programs within administrative procedures for decision-making on the application of security measures are identified.

The study underscores the incongruity of the Ukrainian system for ensuring the security of participants in criminal proceedings with international standards and recommendations. It emphasizes the imperative need to establish an effective risk assessment system regarding individuals requiring protection due to their involvement in criminal proceedings. This should be accomplished through the creation of legislative provisions, sub-legislative acts, and internal instructions aimed at setting up an efficient mechanism for identifying threats and cause-and-effect relationships between a person's involvement in a crime investigation and the post-criminal impact on them or their close associates.

Implementation of standardized legal procedures for assessing real or potential threats for witnesses will enable those responsible for such protection to establish clear and unbiased criteria for selecting potential candidates for protection programs. The author proposes concentrating the efforts of protection entities on the development of unified criteria for evaluating the effectiveness of witness and victim protection programs, as well as enhancing interagency cooperation and ensuring sustainable state funding for protection programs.

Key words: protection of witnesses, unlawful influence, protection of participants in criminal justice system, risk assessment, prediction models.